

ვიოლეტა კვირიკაშვილი

წერითი მეტყველების განვითარების გზები

დაწყებით კლასებში (კვაზიწერა)

წინა წერილებში ვისაუბრეთ მეტყველების განვითარებაზე მუშაობის სპეციფიკურ თავისებურებებზე წინასაანბნო პერიოდში. იმ ეტაპის უპირველესი ამოცანა იყო მეტყველების საკომუნიკაციო დანიშნულების წვდომა, კომუნიკაციისათვის საჭირო ხერხებისა და საშუალებების დაუფლება და მოსწავლეთა მიერ მათი გამოყენების აუცილებლობის გაცნობიერება.

მუშაობის მომდევნო საფეხურის (საანბნო პერიოდი) ამოცანას წერით მეტყველებაში შინაარსის დანაწევრებაზე გადასვლის წვდომა წარმოადგენს.

ამის გაცნობიერებამდე მოსწავლეები ნასწავლზე დაყრდნობითა და პრაქტიკული მოქმედებებით მიგვყავს.

ამჯერად მათი ობიექტივაციის საგნად იქცევა ის, რაც ამ ხნის მანძილზე დაუგროვდათ. გამოყენებული საილუსტრაციო მასალის ანალოგიური სავარჯიშოები მათ ახლა სულ სხვა დანიშნულებით ეძლევათ.

ჩვენ თავს ვიკავებთ სწავლებაში ხშირი თეორიული განმარტებებისაგან, რაც ამ საფეხურზე ნაკლებად ეფექტურად მიგვაჩნია. პირიქით, ვცდილობთ, საჭირო მიმართულება მივცეთ ბავშვის პრაქტიკულ საქმიანობას, გზამკვლევის როლი შევითავსოთ და პატარა "მკვლევარები" თავად მივიყვანოთ სასურველ დასკვნებამდე. ეს დამოკიდებულება წითელ ხაზად გასდევს მთელი ჩვენი მუშაობის პროცესს.

აღნიშნული მიზნით, მუშაობის ამ ეტაპზე კვლავ ვიყენებთ მატერიალიზაციის საშუალებებს. მოსწავლეების ყურადღებას მივაპყრობთ სხვადასხვა განცდის გამომხატველ სურათებს:

--	--

--	--

--	--

--	--

ვეკითხებით:

- რა განცდას გამოხატავს პირველი სურათი?
- რა საშუალებებითაა ეს განცდა გადმოცემული?

პასუხების მიღების შემდეგ დავასკვნით:

ე. ი. სურათი გვეხმარება გავიგოთ, თუ როგორ უნდა ითქვას სათქმელი.

ვავალებთ მოსწავლეებს, გააფერადონ პირველი სურათის უჯრა შესაბამისი ფერით და დასვან საჭირო სასვენი ნიშანი, ან გამოხატონ იგივე ხელთ არსებული მუყაოს ბარათით.

ვეუბნებით: საჭიროა ამ ფირფიტას დავარქვათ სახელი. ეს იყოს ფირფიტა „როგორ ვამბობ“.

ანალოგიურად ვაანალიზებთ მე-2, მე-3 და მე-4 სურათებსაც.

შემდეგ ვფარავთ სურათებს და ვტოვებთ მხოლოდ მუყაოს ბარათებს:¹

	!
--	---

	!
--	---

	?
--	---

	.
--	---

წითელი

ლურჯი

ყვითელი

თეთრი

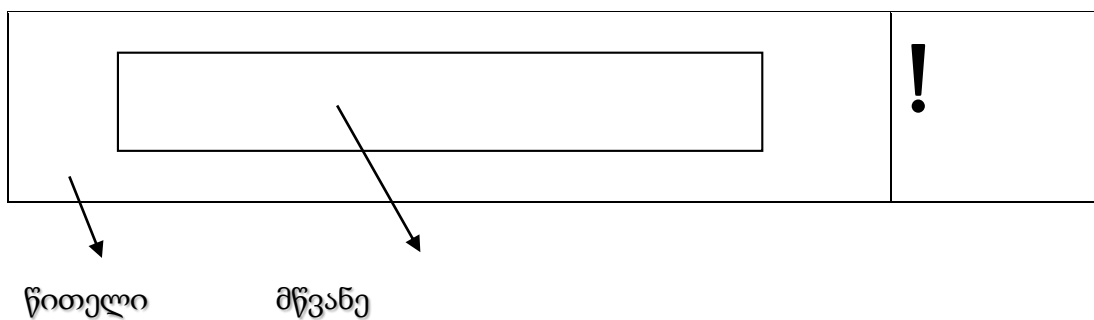
¹ რამდენადაც, ტექნიკური მიზეზების გამო, საილუსტრაციო მასალის ფერებში ჩვენება შეუძლებელია, ფირფიტების ფერები ისრებით გამოტანილია გარეთ.

ვეუბნებით: აქ სურათები აღარ გვაქვს. ახლა მათი მაგივრობა ფირფიტებმა უნდა გაწიონ.

მოსწავლეების დასანახად ვიღებთ მათთვის ჯერჯერობით უცნობ პატარა მწვანე ფერის ბარათს და ვამბობთ:

➤ ამაზე "წერია" **წვიმს**.

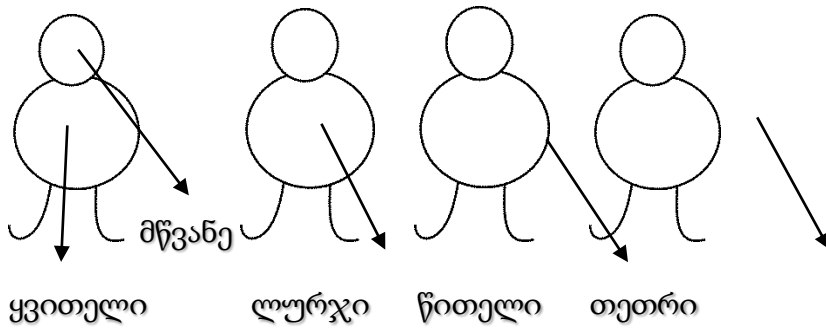
ამის პარალელურად ფირფიტას თვალსაჩინოდ ვათავსებთ პირველ წითელ მუყაოზე და ვავალებთ კლასს მის "გახმოვანებას".

კლასი მოცემულ სიტყვას წარმოთქვამს სიხარულით. ასე, მონაცვლეობით, პატარა მწვანე ფირფიტას სათითაოდ ვათავსებთ ლურჯი, ყვითელი და თეთრი ფერის მუყაოებზე და, შესაბამისად, სიტყვა "წვიმს" რიგრიგობით წარმოითქმება ხან უხალისოდ, ხან შეკითხვისა და ხანაც პასუხის ინტონაციით. ამის შემდეგ კლასს ვეუბნებით, რომ მწვანე ფირფიტასაც სჭირდება სახელი. ბავშვები ეცდებიან, მიახლოებული პასუხი მაინც მოგვცენ. მცდელობა მოფუწონოთ და დასკვნის სახით ვუთხრათ:

➤ ამ მწვანე მუყაოს ბარათს დავარქვათ "**რას ვამბობ**".

ვაანალიზებინებთ, რომ ეს ფირფიტა მხოლოდ შიშველ სიტყვებს აღნიშნავს, ფირფიტა "როგორ ვამბობ" კი მის "სამოსელს" წარმოადგენს. ეს სამოსელი რომ არ იყოს, მხოლოდ მწვანე ბარათი ვერ მიგვახვედრებდა, თუ რა განცდა გამოჰყვა სათქმელს. ბარათი "რას ვამბობ" შეიძლება პატარა კაცუნას სახითაც წარმოვადგინოთ, ბარათი "როგორ ვამბობ" კი მის სამოსლად ვაქციოთ, როგორც აქაა (აქაც ყველგან ამბობენ **გათენდა**):

➤ ვთხოვთ მოსწავლეებს, სამოსლის შესაბამისად "ამეტყველონ" ისინი.

სურვილის შემთხვევაში, ბავშვებმა, შესაძლებელია, თვითონაც დახატონ ასეთი "კაცუნა სიტყვები" და გამოახატვინონ მათ ტკივილი, სიბრაზე, სიხარული, მუქარა...

მასწავლებლებს, სურვილისამებრ, ანალოგიური მუშაობის წარმართვა შეუძლიათ ფერადი მუყაოს ფირფიტებითაც, როგორც აქამდე აკეთებდნენ.

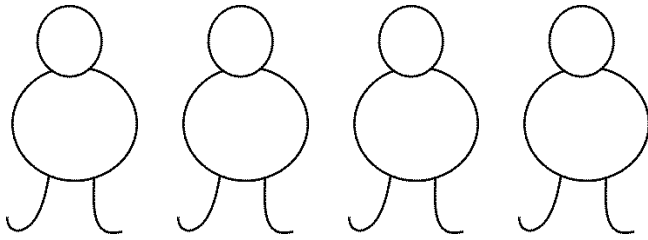
მართალია, წერით მეტყველებაზე გადასვლასთან დაკავშირებით სურათებისა და ფერადი მუყაოს ბარათების გამოყენება თანდათან უნდა შევამციროთ, მაგრამ ვიდრე პატარები გამართულად შეძლებენ წერას, ამ საშუალებებს საჭიროების შემთხვევაში, განსაკუთრებით პირველ ხანებში, მაინც მივმართავთ. ისინი გვეხმარებიან ვუბიძგოთ მოსწავლეებს, იმუშაონ ჩვენთვის სასურველი მასალის ფარგლებში და ამავე დროს მათთვის სახალისო ბუნებრივ სამეტყველო კონტექსტებში.

საკარჯიშო

➤ დააკვირდით, რას ამბობენ კაცუნები?

ბაკვეთილი ღაიყყო

- რა აკლია ნათქვამს?
- რისი საშუალებით მიხვდით, თუ ვინ როგორ შეხვდა გაკვეთილის დაწყებას?
- გააფერადეთ კაცუნების ტანსაცმელი და შესაბამისად "ამეტყველეთ" ისინი განსხვავებულ სიტუაციებში.
- დაასაბუთეთ, ვინ რა შემთხვევაში შეხვდებოდა ამა თუ იმ განცდით გაკვეთილის დაწყებას.

ანალოგიური მიზნით სავარჯიშოს შეიძლება სახე ვუცვალოთ:

სამარჯიშო

- ვავალებთ მოსწავლეებს, დააწყონ მერხებზე რამდენიმე მწვანე ფირფიტა და ვეუბნებით, რომ ამ ფირფიტებზე ამჯერად "წერია": **სოფელში მივდივარ.**
- შემდეგ ვთხოვთ, რომ მოათავსონ ეს "ნათქვამი" წითელი, ყვითელი, ლურჯი და თეთრი ბარათების ფონზე.
- ვთხოვთ წარმოთქვან მწვანე ფირფიტაზე "დაწერილი" მის ქვეშ მოთავსებული ფერადი ფირფიტის შესაბამისი ინტონაციით.
- შემდეგ ვავალებთ დაასაბუთონ შესრულებული დავალების სისწორე: წარმოადგინონ სიტუაციები და ახსნან, თუ რატომ იგრძნობოდა მათ ხმასა და მიმიკაში ხან სიხარული, ხან დაღონება, ხან შეკითხვა და ხანაც პასუხი.

სამეტყველო სიტუაციებში ვარჯიში მეტად მნიშვნელოვანია აღნიშნული მიმართულებით მუშაობისას, რადგან სასვენი ნიშანი, ზოგადად, ყოველთვის არაა

საკმარისი ემოციური ნიუანსების გადმოსაცემად. წერით მეტყველებას საამისოდ სამეტყველო კონტექსტზე მორგებული სხვა დამხმარე საშუალებებიც გააჩნია, რომლებიც სწორედ სიტუაციის მიხედვით შეირჩევა, მაგრამ ამაზე შემდგომ!

სავარჯიშო

- დაფაზე ვწერთ: „მამა ჩამოვიდა“.
- მოსწავლეებს ვთავაზობთ აღნიშნონ ეს წინადადება მწვანე ბარათით და მონაცვლეობით, ჩვენ მიერ მითითებული სიტუაციების შესაბამისად, მოათავსონ იგი ფერად ფირფიტაზე (საჭიროა იმდენი მწვანე ფერის მუყაო, რამდენი სიტუაციის წარმოსახვასაც ვგეგმავთ).

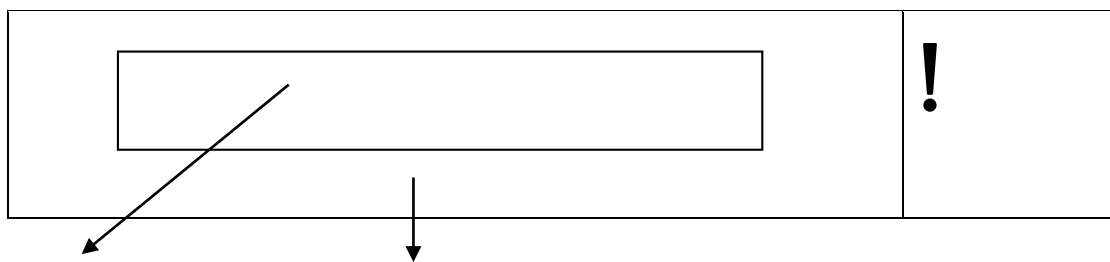
სიტუაცია 1. მონატრებული მამა ბრუნდება შინ.

სიტუაცია 2. რაღაც გაქვთ დაშავებული და ამიტომ შემფოთებული ელოდებით მამის დაბრუნებას.

სიტუაცია 3. დედა გირეკავთ სამსახურიდან და გეკითხებათ.

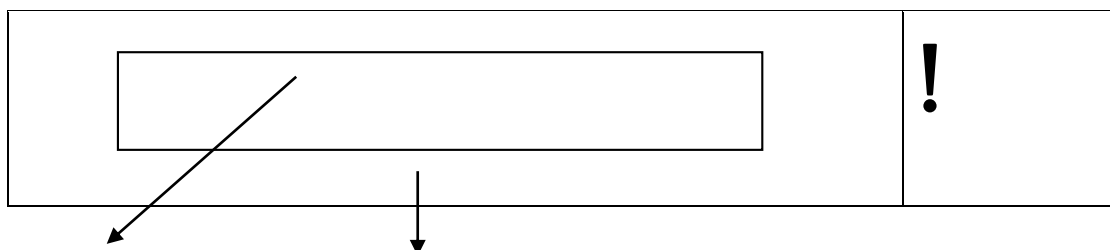
სიტუაცია 4. პასუხობთ, რომ ჩამოვიდა.

მოსწავლეთა მიერ შესრულებული დავალების თანმიმდევრობა ასე უნდა გამოიყურებოდეს:

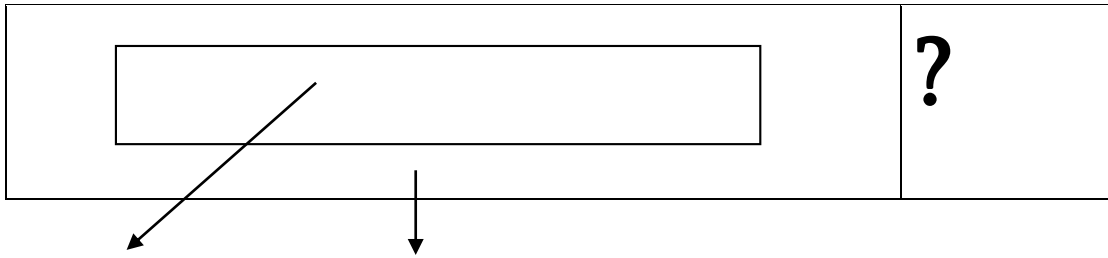

მწვანე

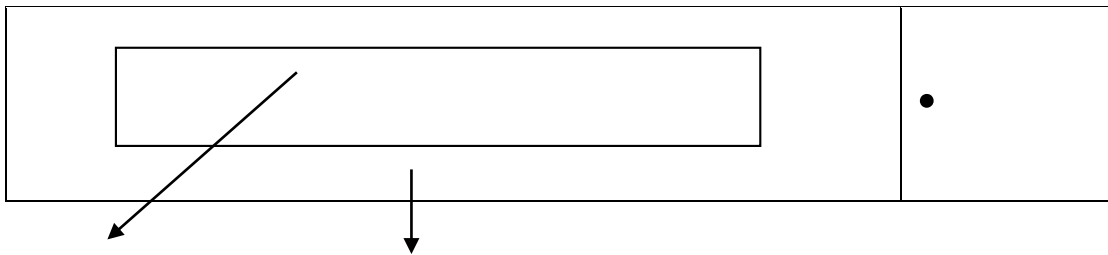
წითელი

მწვანე ლურჯი

მწვანე ყვითელი

მწვანე თეთრი

კლასს ვაანალიზებინებთ:

- რატომ დაგვჭირდა მწვანე ფერის ბარათის შემოტანა? რა აღვნიშნეთ ამით?
- რა აღვნიშნეთ დანარჩენი ფერებით?

უნდა ვივარაუდოთ, რომ მოსწავლეთა პასუხები დამაკმაყოფილებელი იქნება.

მსგავსი სამუშაოები იმ სიხშირით გაგრძელდება, რის აუცილებლობასაც კლასი გვიკარნახებს. რადგან შემოთავაზებული მასალა მასწავლებლებისთვის საორიენტაციოა, მათ უფლება აქვთ, მოსწავლეთა ცოდნისა და უნარების შესაბამისად, საკუთარი შეხედულებისამებრ, გარკვეული ორგანიზაციული ცვლილებები (მაგრამ არა არსებითი!) შეიტანონ მუშაობაში.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თვალსაჩინო მასალას ამ ეტაპზე თანდათან ვამცირებთ. სურათებს შედარებით ნაკლებად ვიყენებთ და მუშაობის პროცესს

საკუთრივ წერითი მეტყველების სიტუაციასთან ვახლოვებით, კვაზიწერით ვიფარგლებით და მხოლოდ "რას ვამბობ" – "როგორ ვამბობ" ბარათებით მოქმედებებს ვაძლევთ უპირატესობას.

მოსწავლეთა ყურადღებას კიდევ ერთხელ შევაჩერებთ კვადრატულ უჯრებში ჩაწერილი სასვენი ნიშნებისა და ნათქვამის ემოციური მხარის ურთიერთშესატყვისობაზე და მუშაობას ამ მიმართულებით სხვა მეცადინეობებზეც განვაგრძობთ.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჩვენ მიერ შემოთავაზებული მასალა საორიენტაციოა. მასწავლებელი, რომელიც ჩაწვდება აღნიშნული მიმართულებით მუშაობის არსს, მის ხელთ არსებული მასალის პირობებში თავად მონახავს გზას, როგორ ამუშაოს კლასი. რა თქმა უნდა, ესეც მეტ-ნაკლებად ინდივიდუალური იქნება, რადგან ბევრი რამაა დამოკიდებული როგორც პედაგოგის შემოქმედებით უნარზე, ისე თვით კლასის დონესა და შესაძლებლობებზე.

ნებისმიერ შემთხვევაში, ამ ეტაპზეც კი, მუშაობის შედეგი მოსწავლეთა მეტყველებაში აუცილებლად აისახება გამომსახველობითი საშუალებების გამოყენებისაკენ სწრაფვით, საკუთარი მეტყველების კონტროლისა და დახვეწილი საუბრის მცდელობით.